

Hemşirelik Öğrencilerinin Moral Distres ile Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki

The Relationship Between Moral Distress and Psychological Resilience Levels of Nursing Students

Gülay TAŞDEMİR^a, Pınar Sevda BOZKURT^b, Halis YILMAZ^c, Azime KORKMAZ^b

^aDoç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye

^bDoktora Öğrencisi., Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli, Türkiye

^cDr., Pamukkale Üniversitesi Hastaneleri Habib Kızıltaş Psikiyatri Hastanesi, Denizli, Türkiye

Geliş tarihi/Date of receipt: 23/12/2024

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 17/04/2025

ÖZ

Amaç: Çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin moral distres ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

Yöntem: Bu tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olan çalışma bir üniversitenin 3. ve 4. sınıfında hemşirelik bölümünde okuyan 260 öğrenci ile yapılmıştır. Sosyodemografik Veri Formu, Hemşirelik Öğrencilerinde Moral Distres Ölçeği ve Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile veriler toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplarda t testi, Mann-Whitney U Testi, Kruskal-Wallis Testi ve Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 22,00±1,22'dir. Katılımcıların moral distres toplam puanı 6,14±5,09 ile düşük, psikolojik dayanıklılık toplam puanı ise 69,64±9,68 ile orta düzeyden biraz daha yüksektir. Katılımcıların cinsiyetine göre psikolojik dayanıklılık eğilim, durumsal alt boyutlarında ve toplam puanlarında istatistiksel farklılık olduğu saptanmıştır. Hemşireliği seçme durumlarına göre durumsal; şu an bölümden memnuniyet durumlarına göre felsefi, ilişkisel, eğilim, durumsal alt boyutlarında ve toplam puanlarında anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre moral distres puanlarında istatistiksel farklılık olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların moral distres ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinde psikolojik dayanıklılığı geliştirmeye ve moral distresi yönetmeye yönelik simülasyon temelli eğitimler, vaka çalışmaları, rol oynama eğitimleri, danışmanlık hizmetleri ve destekleyici yaklaşımların hemşirelik müfredatına yerleştirilmesi ve klinik uygulamalarda aktif olarak kullanılması hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinliklerinin güçlendirilmesinde önemli olabilir.

Anahtar Kelimeler: Distres, Hemşirelik Öğrencisi, Moral, Psikolojik Dayanıklılık

ABSTRACT

Objective: The aim of the study is to determine the relationship between moral distress and psychological resilience levels of nursing students.

Methods: This descriptive and correlational study was conducted with 260 students studying in the 3rd and 4th grade of a university nursing department. In the evaluation of the data, independent groups t test, Mann-Whitney U Test, Kruskal-Wallis Test and Pearson Correlation Analysis were used.

Results: The average age of the participants was 22.00±1.22. The participants' total moral distress score was low at 6.14±5.09, and their total psychological resilience score was slightly higher than moderate at 69.64±9.68. It was determined that there was a statistical difference in the tendency, situational sub-dimensions and total scores of psychological resilience according to the gender of the participants. A significant difference was found in the situational scores according to their choice of nursing; and in the philosophical, relational, tendency, situational sub-dimensions and total scores according to their current satisfaction with the department (p<0.05). It was found that there was no statistical difference in the moral distress scores according to the sociodemographic characteristics of the students. In addition, it was determined that there was no significant relationship between the participants' moral distress and psychological resilience (p>0.05).

Conclusion: Integrating simulation-based training, case studies, role-playing training, counseling services, and supportive approaches into the nursing curriculum and actively using them in clinical practice to develop psychological resilience and manage moral distress in nursing students may be important in strengthening the professional competencies of nursing students.

Keywords: Distress, Moral, Nursing Student, Psychological Resilience

ORCID IDs: GT: 0000-0002-8075-7155; PSB: 0000-0002-4280-4942; HY: 0000-0002-7454-2780; AK: 0009-0003-5752-1835

Sorumlu yazar/Corresponding author: Doç. Dr. Gülay Taşdemir, Pamukkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye

e-posta/ e-mail: gvigitoglu@pau.edu.tr, gtasdemir@gmail.com

Atf/Citation: Taşdemir G, Bozkurt PS, Yılmaz H, Korkmaz A. (2025). Hemşirelik öğrencilerinin moral distres ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin belirlenmesi. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 8(3), 324-338. doi:10.54189/hbd.1605561

GİRİŞ

Karmaşık insan ilişkilerine yönelik ahlaki prensipleri dikkate alan, bireylerin değerlerini ve duygularını etik-ahlaki bir çerçevede inceleyen eğitim süreçleri oldukça önem kazanmaktadır. İnsan hayatına dokunan, günlük uygulamalarında pek çok etik ve ahlaki konunun söz konusu olduğu hemşirelik mesleğinin eğitim süreci de etik ve ahlaki bir çerçevede şekillenmektedir (Bordignon vd., 2019). Hemşirelerin, etik ve ahlaki konularla teması mesleki eğitiminin ilk yıllarında başlar ve çalışma hayatları süresince de devam eder. Eğitim sürecinde elde ettikleri etik bakış açısı, bilgi ve becerileri meslek yaşantılarında yüz-yüze kaldıkları problemlerin çözümünde önemli rol oynamaktadır (Powell vd., 2018).

Hemşirelik öğrencileri, eğitimlerinin ilk yıllarından itibaren sağlık bakım ortamlarında bulunmakta, klinik, yönetimsel ve bireysel açıdan yaşanan problemleri, etik çatışmaları görmekte, bazen de bu sorunları birebir yaşayabilmektedirler (Bordignon vd., 2019). Hemşirelik öğrencilerinden eğitim hayatları boyunca, bakım verdikleri bireylerin değerlerini ve duygularını ön planda tutan bir yaklaşım benimsemeleri ve hastalara karşı derin bir sorumluluk duygusu hissetmeleri beklenmektedir. Sorumlu öğretim elemanları tarafından değerlendirilme kaygısı, klinikteki hiyerarşik düzen, klinikteki pozisyonları sebebiyle ahlaki olarak harekete geçme güçlerinin sınırlı olması gibi nedenlerden dolayı hemşirelik öğrencileri kendilerini yetersiz hissedebilmektedirler (Bordignon vd., 2019). Bu tür durumlar öğrencilerde ahlaki rahatsızlıklara, duygusal ve fiziksel zorlanmalara neden olabilmektedir (Jameton, 2017). Hissedilen bu rahatsız olma durumu alanyazında moral distres olarak ifade edilmektedir.

Moral distres kavramı Jameton tarafından ilk olarak 1984 yılında tanımlanmıştır. Jameton moral distresi, kişinin doğru eylemi bildiği halde, kurumsal engellerden dolayı doğru eylemi yapamamanın verdiği sıkıntı şeklinde tanımlamıştır (Jameton, 1984; Jameton, 2017). Hamric (2012) ise moral distresi; bireyin ciddi bir şekilde ahlaki bütünlüğünün tehlikeye girmesi veya bireyin eylemlerinin istenilen sonuca ulaşmamasından dolayı ortaya çıkan sıkıntı olarak tanımlamıştır (Hamric, 2012).

Hemşirelik öğrencilerinde moral distres ile ilgili literatür sınırlı olmakla birlikte, öğrencilerin moral distres yaşadıklarına dair bulgular mevcuttur (Bordignon vd., 2019; Escolar-Chua, 2018). Öğrenciler hazırladıkları mesleğin sorumluluklarını ve rollerini kendilerinde hissederken, öğrenci olmaları nedeniyle sınırlı yetki ve yetkinliklerinin olduğu bir konumda etik durumlara tanıklık etmeleri öğrenci hemşirelerde moral distres yaşantısına yol açabilmektedir. Yapılan araştırmalarda, moral distres yaşayan öğrencilerin, eyleme geçme potansiyellerinin yüksek olduğu ancak hem kendilerini hem de mezun hemşireleri, sistem içinde güçsüz olarak algılayıp pasif bir durumda davrandıklarını, bu durumun ise fiziksel ve psikolojik sorunlara neden olabileceği (Bordignon vd., 2019; Escolar-Chua, 2018) gibi aynı zamanda hasta bakım kalitesini de olumsuz etkileyebileceği bildirilmektedir. Bu nedenle, hemşirelik eğitiminde deneyimlenebilecek moral distrese odaklanmak, öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmakla birlikte, etik karar verme becerilerini güçlendirerek hasta bakım kalitesini artırabilir ve sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliğini destekleyebilir (Bordignon vd., 2019). Ek olarak hemşirelik eğitiminde deneyimlenebilecek moral distres yaşantısına odaklanmak, hemşirelik eğitiminin konu içeriğinin geliştirilmesine ve dolayısıyla hemşirelerin profesyonel kimlik gelişimlerine katkı sağlayabilir (Bordignon vd., 2019). Bu açıdan, moral distresin yönetiminde psikolojik dayanıklılık kavramı önemli olabilir.

Psikolojik dayanıklılık, kişinin olumsuz yaşam olaylarına ve önemli stres kaynaklarına karşı uyumlanma süreci, beklenmedik olumsuzluklara karşı başarılı bir şekilde başa çıkma yeteneği ya da stresli yaşam olaylarından kurtulma gücüdür (Park vd., 2019; Walsh vd., 2020). Sözü edilen bu kavram bu yönüyle hem klinik hem de teorik eğitim boyunca birçok olumsuzluklarla karşı karşıya kalan hemşirelik öğrencileri için oldukça önemlidir (Ali-Abadi vd., 2021; Walsh vd., 2020). Psikolojik dayanıklılığın; hemşirelerin baş etme becerilerini geliştirebilmeleri, duygusal ihtiyaçlarını yönetebilmeleri, mesleki yeterliliklerini geliştirebilmeleri, iyilik hallerini artırabilmeleri ve hasta bakım kalitesini yükseltmeleri için ihtiyaç duydukları bir beceri olduğu belirtilmektedir (Adıbelli vd., 2021; Park vd., 2019).

Alanyazında, stresli yaşam olaylarının hemşirelik öğrencilerinin ruhsal ve fiziksel sağlığını olumsuz etkilediği, tükenmişliğini artırdığı ve yaşam kalitelerini azalttığı bildirilmektedir (Alvarez vd., 2019; García-Izquierdo vd., 2018). Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin zorluklarla başa çıkabilmelerinde psikolojik dayanıklılığın oldukça önemli bir kavram olduğu vurgulanmaktadır (Ali-Abadi vd., 2021). Bildiğimiz kadarıyla alanyazında hemşirelik öğrencilerinde ya moral distres ya da psikolojik dayanıklılık konularına odaklanılmış olup bu iki değişkenin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu nedenle, çalışmamızın moral distres ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi inceleyerek literatüre önemli katkı sunacağı, ayrıca hemşirelik eğitimi ve klinik uygulamalar bağlamında da önemli olabileceği tahmin edilmektedir.

Araştırma Soruları

Bu kapsamda çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin moral distres ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu amaçla şu sorular araştırılmıştır:

1. Hemşirelik öğrencilerinin moral distres düzeyi nasıldır?
2. Hemşirelik öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeyi nasıldır?
3. Hemşirelik öğrencilerinin bazı sosyodemografik özelliklerine göre moral distres ve psikolojik dayanıklılıkları nasıldır?
4. Hemşirelik öğrencilerinin moral distres ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Çalışma tanımlayıcı ve ilişkisel olarak planlanmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde 2023-2024 bahar döneminde 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Bildiğimiz kadarıyla literatürde daha düşük sınıflardaki öğrencilerin moral distres deneyimlediğine dair bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte kısa süreli klinik deneyimin olması ya da olmaması sınırlı etik bakış açısına ve dolayısıyla moral distres farkındalığının oluşmamasına neden olabileceği literatürde (Baghdadi vd., 2020; Bulfone vd., 2024; Heng vd., 2023; Santos vd., 2024) belirtildiği için 1. ve 2. sınıf hemşirelik öğrencileri araştırmaya alınmamıştır.

İlgili üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde 2023-2024 bahar döneminde okumaya devam eden öğrenci sayısı; 3. sınıf 191 ve 4. sınıf 200 öğrenci olmak üzere toplam 391 öğrencidir. Çalışmanın örneklem sayısı G*Power 3.1.9.7 programı kullanılarak hesaplandı. Hesaplama korelasyon analizi kullanılarak örneklem hesaplaması yapıldı. Yapılan hesaplamada daha önce bu çalışmaya benzer bir araştırmaya rastlanılmamış olması nedeniyle Cohen'in 0,30

etki büyüklüğü, %5 hata payı ($\alpha = 0,05$) ve %80 güç ($1-\beta = 0,80$) alınarak örneklem sayısı 84 olarak hesaplandı. Ancak tanımlayıcı çalışmalar için örneklem büyüklüğünün geniş olmasının önemli olduğu düşünülerek 260 katılımcı örneklem büyüklüğünü oluşturdu (Cohen, 1988).

Hemşirelik bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencisi olmak, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiş olmak, anket uygulamasının yapıldığı gün derse gelmiş olmak çalışmanın işleme kriteridir. Türkçe okuma ve yazma yeterliliği zayıf yabancı uyruklu öğrenci olmak çalışmanın dışlama kriteridir.

Verilerin Toplanması

İlgili üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 09.01.2024 tarihli E-60116787-020-474170 sayılı etik kurul izni alındıktan sonra her sınıftaki öğrencilerin ders programlarına göre uygun olduğu günler belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından çalışma ile ilgili verilen bilgilendirme doğrultusunda çalışmayı kabul eden ve araştırma işleme kriterlerine uyan öğrencilere veri toplama formları yüz-yüze anket şeklinde uygulanmış ve yaklaşık olarak öğrenciler 15 dakikada anketleri doldurmuştur. Araştırmanın bağımlı değişkenleri moral distres ve psikolojik dayanıklılık puan ortalamalarıdır. Sosyodemografik veri formunda yer alan özellikler ise araştırmanın bağımsız değişkenleridir.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Veri Formu, Hemşirelik Öğrencilerinde Moral Distres Ölçeği ve Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile veriler toplanmıştır.

Sosyodemografik Veri Formu: Bu form araştırmacılar tarafından literatürden yararlanarak hazırlanmıştır (Atay vd., 2021; Yiğitbaş vd., 2018). Form öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin yapısı, ailenin sosyoekonomik durumu, okuduğu bölümü isteyerek seçme durumu, bölümünden memnuniyet durumu) içeren toplam 7 sorudan oluşmaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri için Moral Distres Ölçeği: Bordignon ve arkadaşları (2019) tarafından hemşirelik öğrencilerinde moral distresi ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek 41 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını Kovancı ve Özbaş (2022) yapmıştır. Ölçek iki sütun şeklinde 7'li Likert tipte olarak moral distresin yoğunluğunu (0: Hiç – 6: Çok yoğun) ve sıklığını (0: Hiç – 6: Çok sık) ölçmektedir. Ölçeğin sıklık ve yoğunluk bölümünden 0-246 aralığında puan elde edilmektedir. Ölçeğin değerlendirilmesinde, sıklık ve yoğunluk puanları çarpılarak 0-36 aralığında toplam bir moral distres puanı elde edilmektedir. Ölçeğin kesim noktası bulunmamakta, puan arttıkça bireylerin moral distres puanının yükseldiği şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin toplam Cronbach alfa değeri 0,94 (Bordignon vd., 2019; Kovancı ve Özbaş, 2022), bu çalışmada ise 0,93'dür. Bu çalışmada ölçeğin değerlendirilmesi toplam puan üzerinden yapılmıştır.

Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği: Ölçeğin orijinali Park ve Park (2016) tarafından geliştirilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinde Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Şenocak ve arkadaşları (2021) tarafından yapılmıştır ve Cronbach alfa güvenilirlik değeri 0,93 olarak bulunmuştur. Ölçekteki 12-17. maddeler felsefi alt boyutu oluşturmakta ve bu boyut kişisel inançları, gelecekte olumlu beklentileri ölçmektedir. Ölçeğin ilişkisel alt boyutu güvenilir rol ve ilişkilerin değerini ölçmekte ve 3-6. maddeler bu boyutu ölçmektedir. Hemşirelerin sorunlarını kendi başlarına çözmelerine olanak tanıyan öz-güven, öz-yeterlilik gibi özellikleri ölçen eğilim alt boyutu 1., 2., 10., 11., 18., 19. maddelerden oluşmaktadır. Durumsal boyut ise 7-9. maddeler ile ölçülmekte ve bu boyut stresli durumları yorumlama yeteneğini, stresli durumlarla başa çıkma esnekliğini ve sabrı değerlendirmektedir. Ölçekte her madde 5'li Likert tipindedir (1= neredeyse hiçbir zaman, 5= neredeyse her zaman). Ölçekte tersten kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 19-95 arasında değişmekte olup, alınan

yüksek puanlar psikolojik dayanıklılık düzeyinin yüksek olduğunu işaret etmektedir. (Park ve Park, 2016; Şenocak vd., 2021). Bu çalışmada Cronbach alfa değeri 0,89'dur.

Verilerin Analizi

Verilerinin analizinde SPSS (Statistical Package of Social Sciences) 26 istatistik programından yararlanılmıştır. Araştırmalarda Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) değerleri -2 ile +2 arasında ise verilerin normal dağılım gösterdiği belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Çalışmamızda yapılan analizler sonucunda; katılımcıların cinsiyetine ve hemşireliği seçme durumuna göre psikolojik dayanıklılık puanları, moral distres ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki değişkenlerinin Skewness ve Kurtosis değerleri -2 ile +2 arasında bulunmuş ve bu değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Bu nedenle, söz konusu değişkenler için parametrik testlerden bağımsız gruplarda t-testi ve Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

Öte yandan katılımcıların cinsiyetine, kardeş durumuna, aile yapısına, gelir durumuna ve bölümden memnuniyet durumuna göre moral distres puanları; yine katılımcıların kardeş durumuna, aile yapısına, gelir durumuna, bölümden memnuniyet durumuna göre psikolojik dayanıklılık puanlarının Skewness ve Kurtosis değerleri -2 ile +2 aralığının dışında kaldığından, bu değişkenler için normal dağılım varsayımı sağlanamamıştır. Bu nedenle, normal dağılım göstermeyen değişkenler için parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Grup karşılaştırmalarında bağımsız değişkenlerin ikili gruplar halinde olması durumunda Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup içeren değişkenler için ise Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Tüm istatistiksel analizler %95 güven aralığında yapılmış olup, anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (09.01.2024 tarihli E-60116787-020-474170 sayılı) onay alınmıştır. Araştırmanın uygulandığı üniversitenin sağlık bilimleri fakültesinden kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylere araştırmanın öncesinde amaç açıklanmış ve bireylerin onamları alınmıştır. Helsinki Deklarasyonunun tüm ilkelerine çalışma boyunca uyulmuştur.

BULGULAR

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ve Ölçek Puan Ortalamaları

Öğrencilerin yaş ortalaması $22,00 \pm 1,22$ 'dir ve 203'ü (%78,1) kadındır. Katılımcıların %37,7'sinin bir kardeşinin olduğu, büyük çoğunluğunun (%87,7) anne ve babasının birlikte yaşadığı ve yine çoğunluğunun (%86,2) orta gelirli olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin 159'u (%61,2) hemşireliği isteyerek seçtiğini ve 117'si de (%45,0) çoğunlukla bölümden memnun olduğunu belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı (N=260)

Değişken	Sayı (n)	%
Cinsiyet		
Kadın	203	78,1
Erkek	57	21,9
Kardeş durumu		
Kardeşim yok	23	8,9
Bir kardeşim var	98	37,7
İki kardeşim var	81	31,1
Üç ve üzeri kardeşim var	58	22,3
Aile yapısı		
Anne baba birlikte	208	87,7
Anne baba ayrı	22	8,4
Anne vefat etti	4	1,5
Baba vefat etti	6	2,4
Gelir durumunu değerlendirme		
Gelir giderden düşük	20	7,6
Gelir gidere denk	224	86,2
Gelir giderden yüksek	16	6,2
Hemşireliği seçme durumu		
Kendi isteğimle seçtim	159	61,2
Kendi isteğimle seçmedim	101	38,8
Bölümden memnuniyet durumu		
Hiç memnun değilim	11	4,2
Çok az memnunum	15	5,8
Ara sıra memnunum	107	41,2
Çoğunlukla memnunum	117	45,0
Her zaman memnunum	10	3,8
	min-max	$\bar{X} \pm SS$
Yaş	20-27	22,00±1,22

\bar{X} : Ortalama; SS: Standard Sapma, %: Yüzdeler toplam örneklem (N=260) üzerinden hesaplanmıştır.

Öğrencilerin moral distres toplam puan ortalaması $6,14 \pm 5,09$ ve psikolojik dayanıklılık toplam puan ortalaması $69,64 \pm 9,68$ iken, Felsefi alt boyut $21,17 \pm 4,24$, İlişkisel alt boyut $15,35 \pm 2,27$, Eğilim alt boyut $21,38 \pm 3,35$ ve Durumsal alt boyut puanları ise $11,75 \pm 1,95$ 'dir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Ölçek Puan Ortalamaları (N=260)

Ölçekler	Min-max	$\bar{X} \pm SS$
Hemşirelik Öğrencileri için Moral Distres Ölçeği	0-20	$6,14 \pm 5,09$
Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	Felsefi alt boyut	8-30
	İlişkisel alt boyut	6-20
	Eğilim alt boyutu	11-30
	Durumsal alt boyut	3-15
	Ölçek toplam	30-93

\bar{X} : Ortalama; SS: Standard Sapma.

Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Moral Distres ve Psikolojik Dayanıklılık Puanları

Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyetine, kardeş durumuna, aile yapısına, gelir durumuna, hemşireliği seçme durumuna, bölümden memnuniyet durumuna göre moral distres puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine göre Moral Distres Ölçeği Puan Ortalamaları (N=260)

Değişken	Moral Distres Ölçeği $\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet	
Kadın (n=203)	6,18±5,20
Erkek (n=57)	6,01±4,72
	z=0,520, p=0,959
Kardeş durumu	
Kardeşim yok (n=23)	6,75±6,07
Bir kardeşim var (n=98)	6,87±5,31
İki kardeşim var (n=81)	5,16±4,73
Üç ve üzeri kardeşim var (n=58)	6,05±4,65
	KW=5,060, p=0,168
Aile yapısı	
Anne baba birlikte (n=208)	5,88±4,89
Anne baba ayrı (n=22)	8,55±6,60
Anne vefat etti (n=4)	4,90±3,97
Baba vefat etti (n=6)	8,37±5,39
	KW=4,472, p=0,215
Gelir durumunu değerlendirme	
Gelir giderden düşük (n=20)	5,29±4,63
Gelir gidere denk (n=224)	6,13±5,02
Gelir giderden yüksek (n=16)	7,39±6,57
	KW=0,801, p=0,670
Hemşireliği seçme durumu	
Kendi isteğimle seçtim (n=159)	6,04±5,15
Kendi isteğimle seçmedim (n=101)	6,31±5,01
	z=0,691, p=0,488
Bölümden memnuniyet durumu	
Hiç memnun değilim (n=11)	5,70±4,60
Çok az memnunum (n=15)	5,95±4,23
Ara sıra memnunum (n=107)	6,41±5,19
Çoğunlukla memnunum (n=117)	6,08±5,33
Her zaman memnunum (n=10)	4,87±2,90
	KW=0,822, p=0,936

\bar{X} : Ortalama; SS: Standard Sapma, z= Mann-Whitney U testi, KW= Kruskal-Wallis testi.

Tablo 4’de katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre psikolojik dayanıklılık alt boyut ve toplam ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması sunulmuştur. Cinsiyete göre kadın öğrencilerin psikolojik dayanıklılık eğilim alt boyut, durumsal alt boyut ve toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin hemşireliği seçme durumuna göre hemşireliği isteyerek seçenlerin psikolojik dayanıklılık durumsal alt boyut puanlarının yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bölümden memnuniyet durumuna göre bölümden çoğunlukla ve her zaman memnun olan öğrencilerin psikolojik dayanıklılık alt boyut ve toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek tespit edilmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin kardeş durumuna, aile yapısına ve ailenin sosyoekonomik durumuna göre psikolojik dayanıklılık puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puan Ortalamaları (N=260)

Değişken	Psikolojik dayanıklılık felsefi alt boyutu	Psikolojik dayanıklılık ilişkisel alt boyutu	Psikolojik dayanıklılık eğilim alt boyutu	Psikolojik dayanıklılık durumsal alt boyut	Psikolojik dayanıklılık ölçek toplam puanı
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet					
Kadın (n=203)	3,56±0,73	3,86 ±0,54	3,56±0,73	3,97±0,63	3,68±0,48
Erkek (n=57)	3,52±0,69	3,75±0,65	3,52±0,69	3,77±0,88	3,67±0,62
	t=-0,190, p=0,638	t=1,333, p=0,307	t=-1,691, p=0,025*	t=1,870, p=0,002*	t=-0,020, p=0,047*
Kardeş durumu					
Kardeşim yok (n=23)	3,55±0,63	4,00±0,54	3,47±0,47	4,02±0,73	3,69±0,47
Bir kardeşim var (n=98)	3,64±0,69	3,88±0,53	3,65±0,52	3,97±0,66	3,75±0,50
İki kardeşim var (n=81)	3,42±0,74	3,78±0,58	3,47±0,59	3,84±0,71	3,58±0,52
Üç ve üzeri kardeşim var (n=58)	3,49±0,69	3,78±0,61	3,57±0,59	3,92±0,72	3,65±0,52
	KW=4,670, p=0,198	KW=1,942, p=0,585	KW=4,030, p=0,258	KW=1,241, p=0,743	KW=4,200, p=0,240
Aile yapısı					
Anne baba birlikte (n=208)	3,54±0,67	3,85±0,57	3,55±0,56	3,91±0,70	3,67±0,50
Anne baba ayrı (n=22)	3,48±1,03	3,88±0,59	3,68±0,64	4,16±0,68	3,72±0,66
Anne vefat etti (n=4)	3,21±0,66	3,50±0,68	3,33±0,00	3,50±0,41	3,36±0,32
Baba vefat etti (n=6)	3,47±0,81	3,63±0,49	3,58±0,35	3,92±0,38	3,62±0,39
	KW=0,980, p=0,806	KW=1,840, p=0,606	KW=2,470, p=0,482	KW=5,341, p=0,148	KW=2,390, p=0,495
Ailenin sosyoekonomik durumu					
Gelir gıderden düşük (n=20)	3,40±0,76	3,85±0,42	3,66±0,67	3,90±0,64	3,64±0,51
Gelir gidere denk (n=224)	3,54±0,69	3,84±0,57	3,54±0,54	3,93±0,70	3,67±0,50
Gelir gıderden yüksek (n=16)	3,48±0,93	3,75±0,65	3,72±0,67	3,88±0,65	3,68±0,62
	KW=0,881, p=0,640	KW=0,981, p=0,806	KW=0,980, p=0,806	KW=0,980, p=0,806	KW=0,980, p=0,806
Hemşireliği seçme durumu					
Kendi isteğimle seçtim (n=159)	3,64±0,67	3,92±0,56	3,60±0,51	3,98±0,62	3,74±0,47
Kendi isteğimle seçmedim(n=101)	3,35±0,73	3,70±0,55	3,50±0,62	3,52±0,69	3,55±0,54
	t=3,242, p=0,229	t=3,122, p=0,991	t=1,401, p=0,066	t=1,701, p=0,014*	t=3,030, p=0,094
Bölümden memnuniyet durumu					
Hiç memnun değilim (n=11)	2,88±0,68	3,52±0,67	3,18±0,63	3,50±0,81	3,22±0,53
Çok az memnun (n=15)	2,92±0,65	3,51±0,48	3,11±0,53	3,40±0,81	3,20±0,45
Ara sıra memnun (n=107)	3,38±0,71	3,75±0,56	3,45±0,54	3,88±0,71	3,56±0,50
Çoğunlukla memnun (n=117)	3,76±0,58	3,95±0,53	3,71±0,47	4,02±0,60	3,82±0,42
Her zaman memnun (n=10)	4,03±0,64	4,30±0,53	4,11±0,70	4,50±0,58	4,18±0,51
	KW=41,870, p=0,001*	KW=18,610, p=0,001*	KW=31,863, p=0,001*	KW=18,892, p=0,001*	KW=44,600, p=0,001*

\bar{X} : Ortalama; SS: Standard Sapma, t=Bağımsız gruplarda t testi, KW= Kruskal-Wallis testi, *p<0,05.

Katılımcıların Moral Distres ile Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin moral distres ile psikolojik dayanıklılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Ayrıca yaş ile moral distres ve psikolojik dayanıklılık arasında da anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 5).

Tablo 5. Hemşirelik Öğrencilerinin Moral Distres ile Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişki (N=260)

Değişken	Korelasyon	1	2	3	4	5	6	7
1. Yaş	r	-	-0,074	-0,085	-0,010	0,044	-0,047	-0,115
	p	-	0,234	0,171	0,867	0,482	0,449	0,063
2. Felsefi boyut	r	-0,074	-	0,524	0,624	0,526	0,883	-0,055
	p	0,234	-	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	0,375
3. İlişkisel boyut	r	-0,085	0,524	-	0,431	0,494	0,713	-0,068
	p	0,171	0,001*	-	0,001*	0,001*	0,001*	0,276
4. Eğilim boyutu	r	-0,010	0,624	0,431	-	0,618	0,845	-0,031
	p	0,867	0,001*	0,001*	-	0,001*	0,001*	0,618
5. Durumsal boyut	r	0,044	0,526	0,494	0,618	-	0,741	-0,021
	p	0,482	0,001*	0,001*	0,001*	-	0,001*	0,733
6. Psikolojik dayanıklılık toplam	r	-0,047	0,883	0,713	0,845	0,741	-	-0,055
	p	0,449	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	-	0,376
7. Moral distres toplam	r	-0,115	-0,055	-0,068	-0,031	-0,021	-0,055	-
	p	0,063	0,375	0,276	0,618	0,733	0,376	-

r= Pearson korelasyon analizi, *p <0,01.

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencileri, eğitim yıllarının başlarından itibaren klinik ortamları tecrübe etmektedirler. Öğrenciler klinik ortamlarda yönetimsel, kişisel ve etik çatışmalara, ahlaki problemlere şahit olabilmektedirler. Öğrencilerin hastanede deneyimledikleri bu çatışma ve problemler; hastalar ve ailelerinde ortaya çıkabilecek yoğun kaygılara ve çaresizliklere şahit olma, ölümle yüzleşme, hızlı düşünmeyi gerektiren acil durumlar ve stresli çalışma koşullarıdır. Bu durumlarla karşı karşıya kalma öğrenci hemşirelerin moral distres deneyimlemelerine neden olabilmektedir (Paidipati vd., 2023). Hemşirelik öğrencilerinin moral distres ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladığımız bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin moral distres puan ortalamalarının düşük olduğu dolayısıyla moral distres yaşamadıkları belirlenmiştir. Bu bulguya paralel olabilecek bir meta-analiz çalışmasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki hemşirelerin hemşirelik bakımına yönelik moral distres puanları değerlendirilmiş ve moral distres yaşamadıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte aynı çalışmada hemşirelerin moral distres puanı gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksek olduğu ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (Alimoradi vd., 2023). Bizim bulgumuzun aksine yapılan bazı çalışmalarda ise öğrencilerin moral distres yaşadıkları saptanmıştır (Albert vd., 2020; Cheng vd., 2023; Cheng vd., 2024; Gandossi vd., 2023). Bu çalışmadaki öğrencilerin moral distres puanlarının düşük olmasının dolayısıyla moral distres yaşamama nedeni olarak örneklem grubunun farklı kültürel özelliğe sahip olmasından dolayı olabilir. Kültürel faktörlerin moral distres üzerindeki etkisi literatürde belirtilmektedir. Bireylerin kültürel değerleri ve sosyal normlarının, ahlaki sıkıntılara yönelik tepkilerini ve farkındalık düzeylerini etkileyebileceği öne sürülmektedir (Epstein ve Hamric, 2009; Wallis, 2015). Bunun yanı sıra, öğrencilerin moral distres düzeylerini etkileyebilecek bir diğer önemli faktör, moral distres ile ilgili farkındalık düzeyleridir. Moral distres konusunda daha düşük farkındalık seviyelerine sahip olan öğrenciler, deneyimledikleri sıkıntıları tam olarak tanımlamakta zorlanabilirler. Alan yazında moral distres farkındalığının, öğrencilerin eğitim süreçleri ve deneyimleriyle arttığı ve bunun da moral distresin daha net hissedilmesine neden olduğu ifade edilmektedir (Heng ve Shorey, 2023; Sasso vd., 2016). Bu bulgumuz öğrencilerin moral distres farkındalıklarının düşük olabileceğini ve

bunun da düşük puanlar ile sonuçlanabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, kullanılan ölçüm araçlarının farklılıkları da bu sonucu etkilemiş olabilir. Ek olarak örneklem sayısının yüksek olması araştırmanın gücünü artırır, sonuçların doğruluğunu ve güvenilirliğini yükseltir. Dolayısıyla psikolojik dayanıklılık ve moral distres gibi karmaşık ve subjektif deneyimlerin araştırılmasında büyük örneklem gruplarının kullanılması, daha geçerli ve güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir (Cohen, 1988; Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu nedenle, çalışmamızın örneklem büyüklüğünün küçük olması da bu bulguyu etkilemiş olabilir.

Bireylerin deneyimledikleri stresli olaylar, durumlar karşısında kendilerini çabuk toparlayabilmelerini sağlayan en önemli faktörlerden biri psikolojik dayanıklılıktır. Travma, kişilerarası sıkıntılar, sağlık problemleri gibi stres yaratan kaynaklar karşısında uyum sağlama süreci olan psikolojik dayanıklılığın alt boyutları bulunmaktadır (Tusaie ve Dyer, 2004). Bireyin aile, iş ve kişilerarası ilişkiler gibi yaşamında anlam atfettiği alanlara bağlanması, psikolojik dayanıklılığın felsefi ve ilişkisel alt boyutunu tanımlamaktadır. Kişinin yaşamında karşılaştığı zorluklara yön vereceğine ve kendisinin bu olay üzerindeki etkisinin olduğuna inanması psikolojik dayanıklılığın eğilim alt boyutunu oluşturmaktadır. Durumsal alt boyutu ise bireyin stresli durumları yorumlama yeteneğini, stresli durumlarla başa çıkma esnekliğini ve sabrını göstermektedir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan bireylerin bu alt boyutlarının da yüksek olduğu belirtilmektedir (Sezgin, 2012). Bu çalışmada da öğrencilerin psikolojik dayanıklılık ve alt boyut puanlarının orta düzeyden biraz daha yüksek olduğu ve katılımcıların psikolojik dayanıklılıklarının iyi olduğu saptanmış ve bu bulgumuzun literatürle örtüştüğü görülmüştür (Atak ve Meriç, 2023 Tarsuslu vd., 2020; Wu vd., 2022; Yiğitbaş vd.,2018).

Çalışmamızda katılımcıların yaşına, cinsiyetine, kardeş durumuna, aile yapısına, gelir durumuna, hemşireliği seçme ve bölümden memnuniyet durumuna göre moral distres düzeyleri anlamlı bulunmamıştır. Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre moral distres düzeylerini birebir araştıran bir çalışmaya rastlanılamaması tartışmamızı sınırlandırmaktadır. Ancak hemşirelerle yapılan bazı çalışmalarda bizim bulgumuza paralel olacak şekilde eğitim düzeyinin, yaşın ve cinsiyetin moral distres üzerinde etkili olmadığı belirtilmiştir (Dyo vd., 2016; O'Connell, 2015; Shoorideh vd., 2015). Moral distrese etki eden nedenlerin daha çok bireysel ve kurumsal faktörler olduğu ifade edilmektedir. Bireyin bilgi düzeyi, otonomisi, etik karar verebilme becerisi, iletişim becerisi, kişisel değerleri, yaşam deneyimleri, mesleki deneyim süresi ve etik sorunlarla ilişkili deneyimi moral distrese etki eden bireysel özelliklerdir (Burston ve Tuckett, 2012). Moral distresin kurumsal faktörlerden kaynaklanabileceği, aynı zamanda personel yetersizliğinden ve hasta yakınlarının olumsuz etkileşim biçimlerinden, bakım ve yasal prosedürlerden de ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir (Defilippis vd., 2020; Oh ve Gastmans, 2015; McCarthy ve Gastmans, 2015; Young ve Rushton, 2017). Çalışmamızda öğrencilerin etik karar verme becerileri ve kişisel değerleri gibi bireysel; personel yetersizliği ve hasta yakınlarının olumsuz etkileşim biçimleri gibi kurumsal faktörleri içeren sorular bulunmamaktadır ve dolayısıyla gelecek çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinde bu içeriklerin sorgulanması önemli olabilir.

Bu çalışmada kadınların psikolojik dayanıklılık eğilim alt boyut puanı yüksek saptanmıştır. Kadınların eğilimsel psikolojik dayanıklılığının daha yüksek olmasının, genellikle daha güçlü bir içsel motivasyona ve olumsuz olaylar karşısında daha az kırılma olma durumuna işaret etmektedir (Karaca vd., 2017). Yine çalışmamızda kadınların psikolojik dayanıklılık durumsal alt boyut puanlarının da yüksek olduğu bulunmuştur. Durumsal dayanıklılık, bireylerin belirli stresli durumlarla başa çıkabilme yeteneğini ifade eder. Alanyazında kadınların stresle başa çıkma becerilerinin daha güçlü olduğu, yardım arama davranışlarının daha yaygın olduğu belirtilmiştir (Atak ve Meriç, 2023). Çalışmamızda kadınların toplam psikolojik dayanıklılık puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Toplam psikolojik dayanıklılık eğilimsel, durumsal alt boyutu içeren ve bireyin genel psikolojik dayanıklılığını yansıtan bir kavramdır (Wu vd., 2022). Kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bazı çalışmalarda da belirtilmektedir (Çakar vd., 2019; Ozsaban vd., 2019; Tarsuslu vd.,

2020; Wu vd., 2022; Yiğitbaş vd., 2018). Bunun nedeni olarak kadınların erkeklere göre duygularını fark etme ve daha rahat ifade etmeden (Karaca vd., 2017), kadınların stresle başa çıkma ve sorun çözme becerilerinin daha iyi olmasından, sorun alanlarında yardım arama olasılıklarının daha yüksek olmasından (Atak ve Meriç, 2023), kadınların sosyal destek sistemlerine daha fazla erişim sağladıklarından ve bu sayede daha yüksek psikolojik dayanıklılık seviyelerine sahip olduklarından (Wu vd., 2022) dolayı olabilir. Çalışmamızın bulgusu, hemşirelik eğitimi sürecinde cinsiyet bazlı farklılıkları göz önünde bulundurarak; psikolojik dayanıklılığı artırıcı programların oluşturulması açısından önemli bir bulgu olabileceğini düşündürmektedir.

Mesleğini isteyerek seçmek, kişinin başarılı olacağına inandığı bir mesleğe kendini adadığını göstermektedir. Bir kişinin meslek seçimi, aile, çevresel durumlar ve bireysel özellikler gibi faktörlerden etkilenebilmektedir. Özellikle mesleğini isteyerek seçme durumu bireyin eğitim hayatı boyunca akademik yeterlilik ve iş hayatında başarı duygusunun oluşmasına neden olabilmektedir. Bu çalışmada hemşireliği isteyerek seçenlerin ve hemşirelikten memnun olanların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgumuzu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Atak ve Meriç, 2023; Yiğitbaş vd., 2018). Meslek seçimi, özellikle mesleğini isteyerek seçme durumu, bireyin özerk ve öz yeterliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, psikolojik dayanıklılık düzeyini olumlu yönde etkileyebilecek bireysel özelliklerden biri olarak değerlendirilmektedir (Ağaç ve Özçetin, 2021).

Psikolojik dayanıklılığı azaltabilecek ya da artırabilecek etkenlerden bir diğeri de aile yapısından kaynaklanan ya da sosyal çevreden kaynaklanan nedenler olduğu (Doğan ve Yavuz, 2020) belirtildiği halde bu çalışmada yaşın, kardeş sayısının, aile yapısının ve sosyoekonomik durumun etkilemediği belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak psikolojik dayanıklılığı etkileyen etmenlerden biri de bireysel özelliklerdir. Dolayısıyla bu sonucun nedeni, katılımcıların kişilik özelliklerinin olumlu olmasından kaynaklanmış olabilir (Ağaç ve Özçetin, 2021). Çalışmamıza katılan hemşirelik öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık eğilim ve durumsal alt boyut puanlarının yüksek olduğu, dolayısıyla katılımcıların özgüven, öz yeterlilik, stresli durumlarla başa çıkma esnekliğinin yüksek olduğunu ve katılımcıların olumlu kişilik özelliklerine sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada moral distres ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Bu bulguya paralel olabilecek psikolojik dayanıklılık ile moral distres arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bildiren çalışmalar bulunmaktadır (Clark vd., 2021; Hines vd., 2021; Hwu ve Pai, 2024). Bununla birlikte bu bulgu, psikolojik dayanıklılığın moral distres riskini azaltabileceğini öne süren bazı araştırma sonuçlarıyla da (Berdida vd., 2023; Bernuzzi vd., 2022; Rushton vd., 2022) çelişmektedir. Bunun nedeni öncelikle, çalışmamızın örneklem grubunun demografik ve kültürel özellikleri farklılık göstermektedir. Çalışmaların çoğu, profesyonel hemşireler üzerinde yapılmışken, bizim çalışmamızda hemşirelik öğrencileri bulunmaktadır. Diğer nedeni ise belirtilen çalışmalarda moral distres ve psikolojik dayanıklılığı değerlendirmek için farklı ölçüm araçları kullanılmıştır.

Sınırlılıklar

Çalışmamızda birkaç sınırlılık bulunmaktadır. Bunun ilki çalışmada kullanılan ölçüm araçlarının öz bildirime dayalı olmalarıdır. Öz bildirime dayalı ölçüm araçları, katılımcıların kendi deneyimlerini ve düşüncelerini doğrudan rapor ettikleri ölçümlerdir. Bu tür ölçümlerde, bireyler kendilerini daha olumlu bir şekilde ifade etme eğiliminde olabileceği için sosyal beğenirlik yanlılığına neden olabilir. Katılımcılar, toplumsal olarak kabul gören ya da olumlu olarak değerlendirilen cevapları vermek isteyebilirler. Bu durum, verilerin doğruluğunu etkileyebilir. Çalışmamızın diğer bir sınırlılığı ise çalışmanın belirli bir coğrafi bölgede yapılmış olması, bu bölgenin sosyoekonomik ve kültürel özellikleri, katılımcıların moral distres ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkileyebilir. Bu nedenle elde edilen bulgular sadece çalışma grubuna genellenebilir.

SONUÇ

Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin moral distres düzeyleri düşük, psikolojik dayanıklılık ve alt boyut puanlarının orta düzeyden biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyetine göre psikolojik dayanıklılık eğilim, durumsal alt boyutlarında ve toplam puanlarında; hemşireliği seçme durumlarına göre durumsal; şu an bölümden memnuniyet durumlarına göre felsefi, ilişkisel, eğilim, durumsal alt boyutlarında ve toplam puanlarında anlamlılık olduğu bulunmuştur. Çalışma kapsamındakilerin sosyodemografik özelliklerine göre moral distres puanlarında istatistiksel farklılık belirlenmemiştir. Ayrıca katılımcıların yaş, moral distres ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinde psikolojik dayanıklılığı geliştirmeye ve moral distresi yönetmeye yönelik simülasyon temelli eğitimler, vaka çalışmaları, rol oynama eğitimleri, danışmanlık hizmetleri ve destekleyici yaklaşımların hemşirelik müfredatına yerleştirilmesi ve klinik uygulamalarda aktif olarak kullanılması hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinliklerinin güçlendirilmesinde önemli olabilir. Daha büyük ve farklı bölgeleri içine alabilecek örneklem gruplarıyla çalışmaların planlanması, ayrıca bireylerin moral distres açısından bireysel ve kurumsal özelliklerini de içerebilecek çalışmaların planlanması önemli olabilir.

Araştırmanın Etik Yönü/Ethics Comittee Approval: Bu çalışmanın yürütülebilmesi için Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 09.01.2024 tarihli E-60116787-020-474170 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem bağımsız.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir ve kavram: GT, PSB, HY, AK; Planlama: GT, PSB, HY, AK; Veri toplama ve/veya işleme: GT, PSB, AK; Veri analizi ve/veya yorumlama: HY; Literatür taraması: GT, PSB, HY, AK; Makale yazımı: GT, PSB, HY, AK; Eleştirel inceleme: GT.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Yapay Zeka Kullanım Beyanı/AI Usage Statement: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

KAYNAKLAR

- Adıbelli D, Kırca N, Bademli K. (2021). The psychometric properties of Turkish version of the Resilience Scale for Nurses. *Current Psychology*, 40, 4709–4717. doi:10.1007/s12144-021-02029-3
- Ağaç M, Üzar Özçetin YS. (2021). Kanser sürecinde üstbilişler, psikolojik sağlık ve nüks korkusu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 13(4), 693–706. doi:10.18863/pgy.859242.
- Albert JS, Younas A, Sana S. (2020). Nursing students' ethical dilemmas regarding patient care: An integrative review. *Nurse Education Today*, 88(104389), 1-8. doi:10.1016/j.nedt.2020.104389
- Ali-Abadi T, Ebadi A, Sharif Nia H, Soleimani M, Ghods AA. (2021). Development and psychometric properties of the Nursing Student Academic Resilience Inventory (NSARI): A mixed-method study. *Plos One*, 16(6), 1-16. doi:10.1371/journal.pone.0252473
- Alimoradi Z, Jafari E, Lin, CY, Rajabi R, Marznaki ZH, Soodmand M, et al. (2023). Estimation of moral distress among nurses: A systematic review and meta-analysis. *Nursing Ethics*, 30(3), 334-357. doi:10.1177/096973302211352
- Alvarez HAO, Provencio-Vasquez E, Slavich GM, Laurent J, Browning M, McKee-Lopez G, et al. (2019). Stress and health in nursing students: The nurse engagement and wellness study. *Nursing Research*, 68(6), 453–463. doi:10.1097/NNR.0000000000000383
- Atak NT, Meriç M. (2023). The determination of the psychological resilience, academic achievement and academic self-efficacy of nursing students. *Cyprus Journal of Medical Sciences*, 7(6), 767-773. doi: 10.4274/cjms.2020.2343
- Atay N, Sahin G, Buzlu S. (2021). The relationship between psychological resilience and professional quality of life in nurses. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 59(6), 31-36. doi:10.3928/02793695-20210218-01

- Baghdadi N, Alsomali Z, Alanazi ME, Alasmari M, Alfaqi R, Alsofayan R, et al. (2020). Moral distress among nursing students during clinical training. *Novelty Journal*, 7(3), 269-276.
- Berdida DJE, Grande RAN. (2023). Moral distress, moral resilience, moral courage, and moral injury among nurses in the Philippines during the COVID-19 pandemic: A mediation analysis. *Journal of Religion and Health*, 62(6), 3957-3978. doi: 10.1007/s10943-023-01873-w.
- Bernuzzi C, Setti I, Maffoni M, Sommovigo V. (2022). From moral distress to burnout through work-family conflict: The protective role of resilience and positive refocusing. *Ethics & Behavior*, 32(7), 578-600. doi: 10.1080/10508422.2021.1955682
- Bordignon SS, Lunardi VL, Barlem ELD, Dalmolin GDL, da Silveira RS, Ramos FRS, et al. (2019). Moral distress in undergraduate nursing students. *Nursing Ethics*, 26(7-8), 2325-2339. doi:10.1177/0969733018814902
- Bulfone G, Bressan V, Zerilli I, Vinci A, Mazzotta R, Ingravalle F, Maurici, M. (2024). Moral distress and its determinants among nursing students in an Italian University: A Cross-sectional study. *Nursing Reports*, 14(3), 2140-2152. doi:10.3390/nursrep14030160
- Burston AS, Tuckett AG. (2012). Moral distress in nursing: Contributing factors, outcomes and interventions. *Nursing Ethics*, 20(3), 312-24. doi:10.1177/0969733012462049
- Cheng WLS, Chow PPK, Wong FMF, Ho MM. (2023). Associations among stressors, perceived stress, and psychological distress in nursing students: A mixed methods longitudinal study of a Hong Kong sample. *Frontiers in Psychology*, 14, 1-14. doi:10.3389/fpsyg.2023.1234354
- Cheng WLS, Tang ACY, Siu KLS. (2024). Examining the effects of moral distress, compassion fatigue and burnout on intention to leave among nursing students in Hong Kong: A cross-sectional study. *Applied Nursing Research*, 80(15186), 1-7. doi:10.1016/j.apnr.2024.151861
- Clark P, Crawford TN, Hulse B, Polivka BJ. (2021). Resilience, moral distress, and workplace engagement in emergency department nurses. *Western Journal of Nursing Research*, 43(5), 442-451. doi:10.1177/01939459209569
- Cohen J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Çakar M, Yıldırım Şişman N, Oruç D. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalarında karşılaştıkları sağlık riskleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(2), 116-125.
- Defilippis TMS, Curtis K, Gallagher A. (2020). Moral resilience through harmonised connectedness in intensive care nursing: A grounded theory study. *Intensive and Critical Care Nursing*, 57(102785), 1-7. doi:10.1016/j.iccn.2019.102785
- Doğan T, Yavuz K. (2020). Yetişkinlerde psikolojik sağlık, olumlu çocukluk deneyimleri ve algılanan mutluluk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 312-330. doi:10.18863/pgy.750839
- Dyo M, Kalowes P, Devries J. (2016). Moral distress and intention to leave: A comparison of adult and paediatric nurses by hospital setting. *Intensive and Critical Care Nursing*, 36, 42-48. doi:10.1016/j.iccn.2016.04.003
- Epstein EG, Hamric AB. (2009). Moral distress, moral residue, and the crescendo effect. *The Journal of Clinical Ethics*, 20(4), 330-342. doi:10.1086/JCE200920406
- Escolar-Chua RL. (2018). Moral sensitivity, moral distress, and moral courage among baccalaureate Filipino nursing students. *Nursing Ethics*, 25(4), 458-469. doi:10.1177/096973301665431
- Gandossi C, De Brasi EL, Rosa D, Maffioli S, Zappa S, Villa G, et al. (2023). How do nursing students perceive moral distress? An interpretative phenomenological study. *Nursing Reports*, 13(1), 539-548. doi:10.3390/nursrep13010049
- García-Izquierdo M, Ríos-Risquez MI, Carrillo-García C, Sabuco-Tebar EDLA. (2018). The moderating role of resilience in the relationship between academic burnout and the perception of psychological health in nursing students. *Educational Psychology*, 38(8), 1068-1079. doi:10.1080/01443410.2017.1383073
- Hamric AB. (2012). Empirical research on moral distress: Issues, challenges, and opportunities. *HEC Forum*, 24(1), 39-49. doi: 10.1007/s10730-012-9177-x
- Heng TJT, Shorey S. (2023). Experiences of moral distress in nursing students—A qualitative systematic review. *Nurse Education Today*, 129(105912), 1-10. doi: 10.1016/j.nedt.2023.105912
- Hines SE, Chin KH, Glick DR, Wickwire EM. (2021). Trends in moral injury, distress, and resilience factors among healthcare workers at the beginning of the COVID-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2), 488. doi:10.3390/ijerph18020488
- Hwu LJ, Pai HC. (2024). The moral distress, protective factors, and resilience: The role of ethical decision-making competence among student nurses. *Advances in Health Sciences Education*, 30(4), 1217-1230. doi:10.1007/s10459-024-10399-z
- Jameton A. (1984). *Nursing practice: The ethical issues*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Jameton A. (2017). What moral distress in nursing history could suggest about the future of health care. *AMA Journal of Ethics*, 19(6), 617-628.
- Karaca A, Yıldırım N, Ankaralı H, Açıkgöz F, Akkuş D. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin algılanan klinik stres düzeyi, stres cevapları ve baş etme davranışları. *Psikiyatri Hemşireleri Dergisi*, 8(1), 32-39. doi: 10.14744/phd.2017.22590
- Kovancı MS, Özbaş AA. (2022). Hemşirelik öğrencileri için Moral Distres Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 9(2), 123-132. doi:10.31125/hunhemsire.1166957
- McCarthy J, Gastmans C. (2015). Moral distress: A review of the argument-based nursing ethics literature. *Nursing Ethics*, 22(1), 131-152. doi:10.1177/0969733014557139

- O'Connell CB. (2015). Gender and the experience of moral distress in critical care nurses. *Nursing Ethics*, 22(1), 32-42. doi:10.1177/096973301351321
- Oh Y, Gastmans C. (2015). Moral distress experienced by nurses: A quantitative literature review. *Nursing Ethics*, 22(1), 15-31. doi:10.1177/0969733013502803
- Ozsaban A, Turan N, Kaya H. (2019). Resilience in nursing students: The effect of academic stress and social support. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 9, 69-76.
- Paidipati CP, Lozano AJ, West J, Huang L, Hanlon AL, Ulrich CM. (2023). Understanding the mediated relationship between moral distress, depression, and suicide risk in undergraduate nursing students. *Nursing Outlook*, 71(3), 1-13. doi:10.1016/j.outlook.2023.101966
- Park MM, Park JW. (2016). Development of resilience scale for nurses. *Journal of Korean Academy of Fundamentals of Nursing*, 23(1), 32-41. doi: 10.7739/jkafn.2016.23.1.32
- Park S, Choi M, Kim S. (2019). Validation of the resilience scale for nurses (RSN). *Archives of Psychiatric Nursing*, 33(4), 434-439. doi:10.1016/j.apnu.2018.12.004
- Powell SB, Engelke MK, Swanson MS. (2018). Moral distress among school nurses. *The Journal of School Nursing*, 34(5), 390-397. doi:10.1177/1059840517704965
- Rushton CH, Thomas TA, Antonsdottir IM, Nelson KE, Boyce D, Vioral A, et al. (2022). Moral injury and moral resilience in health care workers during COVID- 19 pandemic. *Journal of Palliative Medicine*, 25(5), 712-719. doi:10.1089/jpm.2021.0076
- Santos SSD, Godoy SD, Araújo AA, Montandon DS, Silva ÍR, Gastmans C, et al. (2024). Moral distress among undergraduate nursing students in clinical practice: A scoping review. *Nursing Ethics*, 32(5), 1418-1433. doi: 10.1177/09697330241287856
- Sasso L, Bagnasco A, Bianchi M, Bressan V, Carnevale F. (2016). Moral distress in undergraduate nursing students: A systematic review. *Nursing Ethics*, 23(5), 523-534. doi:10.1177/09697330155749
- Sezgin F. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 489-502.
- Shoorideh FA, Ashktorab T, Yaghmaei F, Alavi Majd H. (2015). Relationship between ICU nurses' moral distress with burnout and anticipated turnover. *Nursing Ethics*, 22(1), 64-76. doi:10.1177/0969733014534874
- Şenocak SÜ, Demirkıran F, Totan T. (2021). Turkish adaptation of the resilience scale for nurses: A validity and reliability study. *Nurse Education Today*, 107(105108), 1-6. doi:10.1016/j.nedt.2021.105108
- Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson.
- Tarsuslu B, Günaydın N, Koç M. (2020). Relationship between educational stress and psychological resilience in nursing students. *Journal of Human Sciences*, 17(1), 79-91. doi:10.14687/jhs.v17i1.5796
- Tusaie K, Dyer J. (2004). Resilience: A historical review of the construct. *Holistic Nursing Practice*, 18(1), 3-10.
- Wallis L. (2015). Moral distress in nursing. *AJN The American Journal of Nursing*, 115(3), 19-20. doi:10.1097/01.NAJ.0000461804.96483.ba
- Walsh P, Owen PA, Mustafa N, Beech R. (2020). Learning and teaching approaches promoting resilience in student nurses: An integrated review of the literature. *Nurse Education in Practice*, 45(102748), 1-9. doi:10.1016/j.nepr.2020.102748
- Wu S, Sun F, Zhang W, Xie X, Cui B. (2022). Resilience among nurses in Taiwan. *Journal of Nursing Management*, 30(3), 450-459. doi:10.1111/jonm.13343
- Yılmaz EB. (2022). Hemşirelerde ahlaki sıkıntıya karşı ahlaki sağlamlık: Tanımı, bileşenleri ve geliştirilmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 132-138. doi:10.38108/ouhcd.900195
- Yiğitbaş Ç, Ağçay BÇ, Erdoğan Y, Taş Z, Özdemir DH, Gökçe TG, vd. (2018). Hemşirelik öğrencilerinde psikolojik dayanıklılık. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(3), 220-225.
- Young PD, Rushton CH. (2017). A concept analysis of moral resilience. *Nursing Outlook*, 65(5), 579-587. doi:10.1016/j.outlook.2017.03.009